

Struktur og fiskeriforvaltning rundt Nord-Atlanteren

Denne artikkelen er skrevet av Oli Samro (t.v.) og Ask Økland.

I NOREG, SOM I ANDRE land, handlar fiskeriforvaltning om å dela havets rikdom mellom demografiske, geografiske og sosiale grupper. Sjølve fiskeriet er kjernen i all fiskeriforvaltning. Landa rundt Nord-Atlanteren har kvar sine mål når dei vel korleis dei skal forvalta fiskeria. Det er store variasjonar i fiskeriforvaltninga. Kven fiskeriet skal tena og kven som eig fisken i sjøen er og ulikt. I Noreg heter det at fiskeressursane «... ligg til fellesskapet i Noreg». Dvs. at inntektene skal tilgodesjå folk som lever og bor ved kysten. På Island er det omvendt. Der er det «... standi undir lifsafkomu og hagsæld tjodarinnar». Meininga er at fiskeriene er grunnlaget for Island sin økonomi, og skal sikre det islandske folk si velstand og velferd.

På Færøyaner heter det «... ogn Føroya folks», altså folkets eigeendom. Eit politisk uttrykk som dei politiske partia tolkar som dei vil. I Danmark er formålet uttrykt i generelle termar om bærekraftig fiskeri og miljø. Den danske lova er samkjørt med EU sin fiskeripolitikk, og uttrykk ikkje spesifikke politiske mål.

Fiskerinæringa si rolle

Fiskeriforvaltningane er forma ulikt etter om fiskeriet spelar grunnleggande økonomisk rolla eller ei meir regional rolla. Rundt Nord-Atlanteren spelar fiskeria

Økonomisk er Island utvilsomt mer avhengig av sine fiskeressurser enn Norge. Det har ført til store ulikheter i forvaltningen av fiskerinæringen i de to landene. På Island er målet nesten utelukkende å tjene penger. Kvotene er samlet på færre hender enn i Norge. Her en islandsk frysetråler med 40 tonn uer i halet.

Fiskeriene er viktige også i Norge. Men målsettingen er ikke bare å tjene penger. Fisken skal også skape arbeidsplasser og bosetting langs kysten. Dessuten er fritidsfisket en svært populær aktivitet langs hele kysten. (Foto: Thv jr.)

størst økonomisk rolle på Island og Færøyane. Island har innretta fiskeriforvaltninga slik at dei som deltek i fiskeria, dvs. reiarlag og industri, kan tjene pengar. På Island har fiskerilovgjevinga relativt få sosiale og demografiske omsyn. Fiskerinnæringa er for islendingar.

Færøyane har og strukturert. Lovgjevinga stiller samfunnskrav til dei som har rettane. Det blir pålagt avgifter på fangstane. På Island og Færøyane har økonomi og rasjonalitet høg prioritet.

I dei fleste landa i verda har fiskeria stor regional påverknad. Enkelte regionar er heilt avhengige av fiskerinnæringa. Derfor har dei fleste land ei fiskeriforvaltning som tilgodeser fiskerisamfunna. Lokalsamfunna har særlege rettar, og får overført ressursar i form av subsidiar eller særrettar for at folk skal bu i området. Det er viktig for Noreg at folk bur langs kysten, og at det er nokon som har kunnskap og vilje til å driva fiskeri. I Noreg har ikkje økonomi og effektivitet høgast prioritet.

I alle land er det usemje mellom sosiale grupper. I dei fleste landa er striden størst mellom reiar og mannskap. I andre land mellom reiarlag og landindustrien.

På Island har fiskerinnæringen gått fra kultur til business, skriver Samro og Økland. I dag består næringen av store, integrerte selskaper. Men fortsatt er det enkelte ordninger som skal favorisere de minste båtene og mest fiskeriavhengige lokalsamfunnene.

Det er strid på fleire politiske frontar. Det er ein geografisk strid mellom regionar, mellom ulike fiskeri, med andre næringar og internt i grupper. Fiskeripolitiske løysningar er ofte eit resultat av politiske kompromiss. Det kan være at eit sjukehus, ein veg eller ein skule er ein del av eit fiskeripolitisk kompromiss.

Fiskeriforvaltning

Formålet med fiskeriforvaltningar er å setta grenser for eit fritt fiskeri. Fiskeriforvaltning har skjedd i fleire hundre år, og

er blitt svært omfattande. Fiskeriforvaltning er politiske prioriteringar. Offisielt er første mål at fiskeria skal være biologisk bærekraftige. Det er standard formuleringar som blir kravd for å vera medlem av internasjonale organisasjonar som ICES, og for å få miljøgodkjenningar. I tillegg skal fiskeria gi best mogeleg økonomisk utbytte til fiskar og samfunn, og det skal takast sosialt ansvar. Dei fiskeripolitiske måla er ulike frå land til land.

Fiskeripolitiske mål i Noreg

«Norge skal gjennom en kunnskapsbasert og miljømessig bærekraftig forvaltning realisere potensialet som sjømatnasjon ved å øke verdiskapingen til beste for forbrukere, norsk økonomi samt bosetning og sysselsetting langs kysten. Økt produksjon og eksport av kunnskap og sjømat vil også styrke global matsikkerhet.» I Noreg er med andre ord formålet å sikra sosial rettferd og busetnad langs kysten.

Med deltakarlova og fiskeselslagslova er norsk fiskerinnæring delt opp i fiskeri og industri. Norsk fiskerilovgjeving prioriterer fiskarar og lokalsamfunn langs kysten høgt. Industri- og kapitalinteresser er kritiske til dette. Andre meiner at dagens system er best for alle.

Fiskeriforvaltninga på Island

På Island står biologien og økonomien øvst. På Island er det fokus på å få best mogeleg økonomiske resultat av fiskerinnæringa. Dette for å finansiere landet sin økonomi. Filosofien er at Island sin

Danmark har i dag en av de mest liberale fiskerilovgivningene i verden. Det har skjedd en voldsom strukturering i flåten. Både fiskere og båter har bokstavelig talt «gått på land».

befolkning har det godt dersom fiskeria går godt. Med innføring av omsettelege kvotar blei fiskerettane konsentrert på få hender, og det byrja ei rasjonalisering. Resultatet blei at fiskeriaktiviteten minka eller forsvann i fleire distrikt. Selskapa blei større og sterkare, og har klart seg på verdsmarknaden. Kvotane blei slått saman på større båtar, og ein stor del av flåten blei skrota. Like eins blei produksjonen på land samla i større einingar.

Konsekvensane var dramatiske. Talet på fiskarar blei dramatisk redusert. Fleire distrikt mista mange arbeidsplassar, og sjølv sagt forsvann og arbeidsplassar i tilknytte næringar. Folk i dei råka områda måtte flytte frå heimstadane sine. No, tretti år seinare, er det store vertikalt integrerte selskap med skip, produksjon og salsaktivitet over heile verda. Politikarane har kompensert med særlege distriktskvotar til dei hardest råka distrikta, og særlege kvotar til småbåtar. Island gjekk frå å vera eit land med mange og små lokale fiskeriselskap, til å bli dominert av store kvoteeigarar. Terminologien skifta frå sosiale prioriteringar til finansielle nøkkeltal. Fiskerinæringa gjekk frå kultur til business.

Fiskeriforvaltninga i Danmark

Danmark er bunden til EU sin fiskeripolitikk. I Danmark spelar fiskeri, som i de fleste andre EU land, liten økonomisk rolle. I EU sin tidlegare fiskeripolitikk var handel med kvotar avgrensa, og strukturtilpassing var ein del av politiske subsidiar gjennom strukturingsfond til infrastruktur. Næringa fekk stønad til hamne-, fabrikk- og frysefasilitetar, og moderniseringar som følge av strengare hygiene- og miljøkrav. Dette førte til fleire nybygg, og ein modernisering av den gamle flåten utan at fangstkapasiteten blei redusert og tilpassa ressursane.

Dei seinare åra har EU endra sin politikk, og medlemslanda kan strukturera. Dei siste ti åra har Danmark liberalisert lovgivinga for pelagisk sektor, og har i dag ei av dei mest liberale mekanismene i verda. Rammevilkåra er blitt så liberale at kvoter kan flyttast mellom ulike EU-land.

Resultatet av liberaliseringa er at det berre er nokon få reiarlag, som har svært store kvotar per fartøy. Før var det fleire hundre pelagiske industri- og notbåtar. I

dag er det berre ti store og effektive kombinerte not- og trålfartøy att. I staden for fleire mindre fartøy er det investert i nye store skip. Talet på fiskarar er redusert dramatisk. Det same gjeld arbeidsplassar i tilknytte næringar.

Fartøya er eigd av sjølvstendige reiarlag utan tilknytning til fabrikkane. Dei danske fartøya kan selja fisken kor dei vil. Korkje lovgjeving eller eigartilhøve stiller krav om landing på bestemte stadar.

Fiskeriforvaltninga på Færøyan

På Færøyan er fiskeria på pelagiske artar kvoteregulert etter mengde. Då Færøyan gjekk konkurs på nittitalet stilte danske styresmakter og den internasjonale finansverda krav om at den færøyske fiskerilovgjevinga skulle reviderast for at gjelda skulle bli refinansiert. Færøyan fekk difor ei ny fiskerilovgjeving. På slutten av nittiåra blei lova liberalisert. Lisen-sar kunne seljast og kjøpast innanfor dei enkelte gruppene.

Resultatet blei ein stor omstrukturering

På Færøyene er de like avhengige av fisken som på Island. Også her har det skjedd en liberalisering av lovverket og strukturering i flåten. Dette bildet viser Klaksvik, den nest største byen på Færøyene med knapt 5.000 innbyggere og den viktigste fiskerihavnen.

av dei fleste flåtegruppene. Pelagiske rettar blei konsentrert på eit fåtal fartøy, og dei fekk rettar store nok til å driva fiske omkring 300 dagar i året.

I dag er det ein heftig debatt på Færøyane. Fiskeriministeren har fremja forslag om ein fullstendig endring av heile fiskeripolitikken. Retten til å fiska blir kanskje auksjonert bort. Forslaget er på høyring, og lagtinget handsamar saka denne månaden.

Pelagiske strukturering

Tidlegare var politiske omsyn om demografisk, geografisk og sosial fordeling viktigare enn driftsøkonomiske aspekt. Struktureringen starta då dei individuelle fartøykvotane blei vanlege i åttiåra. I starten var det flytting av kvotar mellom båtar i same reiarlag. Neste skritt var byte av kvotar mellom reiarlag. Reiarane på Island var mest kreative. I 1984 blei det lov å bytta kvotar. Då starta handelen med

fiskerettar. Etter kvart blei reglane meir liberale på Island, og dei fleste land rundt Nord-Atlanteren følgde etter. Færøyane innførte avgrensa omsetnad på slutten av nittiåra.

Med Svein Ludvigssen som fiskeriminister kom Noreg med i liberaliseringsprosessen i starten av 2000-talet. Danmark var dei siste, men det gjekk fort då dei slapp struktureringa fri på midten av 2000-talet. Danmark tok det heilt ut, og rammevilkåra blei dei mest liberale i Nord-Atlanteren.

Debatten på Island og Færøyene

er hard. Folket og de politiske partia er splitta. Somme meiner at strukturering er naudsynt. Andre meiner at konsentrasjonen av fiskerettar på få eigarar har blitt sosialt urettferdig. I Danmark har ikkje folket hatt same fokus på strukturering som folket på Færøyane og Island.

I Noreg er reglane blitt liberalisert dei siste 10-15 åra. Kvotebata har blitt høgare, og talet på fartøy er redusert vesentleg. I Noreg er diskusjonen om, og eventuell gjennomføringa av strukturendringar berre starta. Dette i høve til kva Island og Færøyane har opplevd.

Med hovedkontor på Lovund, ei øy i Lurøy kommune i Nordland, er vi i dag en av Nord-Norges største fiskeribedrifter. Vi driver slakting av laks, filetproduksjon og eksportsalg. Vårt slakteri har en kapasitet på 150 tonn pr. 8-timers skift.

Nova Sea AS 8764 Lovund
Telf. 75 09 19 00 Faks. 75 09 19 01
E-mail: post@novasea.no
Hjemmeside: www.novasea.no

NOVA
SEA™